

тут стихій критик не розпізнав. Латентний конфлікт нового коду і «традиційного» повідомлення міг би вивільнити принципово нові естетичні смисли. Сходження на новий рівень суголосності іманентних інституціональних складових — шлях до стабільності художньої системи, до відчуття нею власної цілісності. Можливий принципово новий полілог, з кількома рівнями плюральності.

Принцип ризоми: між архаїкою і постмодернізмом

У зв'язку з поняттям «старої» і «нової» цілісності на спеціальну увагу заслуговує паралель, що виникає між *архаїкою і постмодернізмом*. Ми вже звертали увагу на ці стосунки. О. Пелипенко, на наш погляд, один з найцікавіших дослідників у сучасній гуманітарній сфері, твердить: «Принцип ризоми, що став своєрідною емблемою постмодерністського мислення, цікавим чином перегукується з архаїчною формою смислотворення. І в архаїчній і в постмодерністській свідомості будування смислових елементів здійснюється за принципом *приєднувального, а не структурного зв'язку...*». І ще: «Такі ознаки ризоматичного мислення, як відмова від „центруючої міфологеми“, фрагментарність, слабоструктурованість і відкритість системних утворень зі слабо означеними „пучками відмінностей“, вповні релевантні для опису архаїчного мислення. Подібна *інтерпретуюча* парадигма мислення, що парадоксально пов'язує архаїка і постмодерніста, безумовно має на увазі попереднє знання як про світ взагалі, так і про феномен, що інтерпретується (текст, структуру) зокрема. Для архаїка таке знання забезпечується неповною розірваністю з

природним, за генезисом універсальним онтоенергетичним зв'язком усього з усім і вбудованістю синкретичної свідомості у спільний некодифікований інформаційний потік, що з'являє себе у свідомості спалахами інтуїтивно-го і безпомилково-імперативного *передзнання*, або, точніше, *впізнання* природи речей і феноменів. Для постмодерніста успіх інтерпретуючої стратегії базується на досвіді інтелектуально-аналітичної практики»⁴⁵.

Аналогія архаїста і постмодерніста розповсюджується також «і на аспекти *цілісності та ієрархічності* в уявленнях про реальність. Для архаїка світ як цілість *ще не усвідомлено в рефлексії*, для постмодерніста він *вже не є цілісним*, він дезінтегрований на „регіональні онтології“. Для архаїка ієрархічні ланцюги *ще не вибудувались* у системі ідеальних конструкцій, хоча й діють на безсвідомому і напівсвідомому рівні у практичному житті. Для постмодерніста будь-які ієрархії якщо й існують, то як наперед умовні, і як наслідок, необов'язкові й несуттєві структури. Не можна не відмітити, що як для архаїка практичне засвоєння світу у чомусь завжди диспаралельне конститутивній міфологічній моделі, так само і для постмодерніста інтелектуальні ігри і релятивістський ригоризм прекрасно співіснують з вписаністю у соціальні ієрархії, раціональні конвенції та інші „правила гри“»⁴⁶.

Ця паралель нам вкрай корисна. Тим більше, що йдеться про принципово різні історично поняття цілісності, в яких міститься не одна актуальна підказка.

Але наша особиста зацікавленість щодо цього лежить трохи в іншій площині. Нас цікавить не так феноменологія цього зв'язку, як його евристична складова. Культура (художня) звертається до архаїки — у даному випадку

⁴⁵ Пелипенко А.А. Постмодернизм в контексте переходных процессов //Искусство и наука об искусстве в переходные периоды истории культуры. —М.: ГИИ, 2000. — С.298—299

⁴⁶ Там само. — С. 301

йдеться про діалог з нею доби постмодернізму — тоді, коли вона починає нові рівні структуризації, упорядкування, стабілізації. Саме переходові етапи завжди спираються на тисячолітні, стабільні системи «страховки».

Синкретизм систем архаїки, відносна «відкритість системних утворень», «відмова від центруючої міфологеми» як менш стабілізуючої порівняно з поліцентричними утвореннями, неопертя на «відсторонюючу аналітичну рефлексію», підсилені толерантністю постмодернізму, — роблять «вибір» художньої культури ефективним як щодо пошуку нової усталеності для контекстів культури, соціумів і суспільств, так і щодо динаміки їхнього розвитку. Остання пов'язана з упорядкуванням хаосу, тобто з процесом зменшення ентропії. З процесом відновлення цілісності.

Особливо хочу звернути увагу на те, що «подібність» феноменів смислотворення архаїка і постмодерніста, про що говорить дослідник, є не просто «подібністю». Культура виокремлює тут саме *діалог*. Постмодернізм не міг би відбутися як «монологічний» феномен, хоч як би він «утримував» у собі подобу будь-чого попереднього, — так само як і будь-який інший, задіяний культурою на шляхах автоперебудови і регуляції довколишніх контекстів. І це принципово. Подібність, невідторгненість «матерій» — енергії і речовини — в системах двох названих феноменів, чи точніше — інкорпорація постмодернізмом у процесі діалогу «корисної» матерії давнього попередника — забезпечують траєкторію руху художньої культури від «летальних» розривів, робить вибух і процеси культурної мутації м'якими. Але стоїть за цим, повторюю, саме діалог, який залишає самоцінними важливі сегменти цих обидвох матерій.